

Nauka jako droga do jakościowych zmian gospodarczych i społecznych

O przywracaniu zaufania w komunikacji z prof. dr hab. Iwoną Hofman, przewodniczącą Komitetu Nauk o Komunikacji Społecznej i Mediach Polskiej Akademii Nauk, dyrektorką Instytutu Nauk o Komunikacji Społecznej i Mediach Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, prezes Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej rozmawia Beata Czechowska-Derkacz

Profesor Iwona Hofman

► W tym roku odbywa się VI Kongres Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej. Kiedy narodził się pomysł na organizację cyklicznych kongresów i jaką one pełnią funkcję?

Idea kongresu jako wydarzenia scalającego środowisko badaczy mediów pojawiła się już podczas spotkania założycielskiego Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej; można nawet powiedzieć, że była ważną częścią rodzącej się potrzeby określenia tożsamości dyscypliny. Pierwsze trzy kongresy: we Wrocławiu, Lublinie i Krakowie pełniły funkcję integracyjną, a także poznawczą: sprawdzaliśmy wówczas, ile nas jest, gdzie są rozlokowane ośrodki badań, jaka jest ich specyfika, z jakich obszarów, dziedzin i dyscyplin wyrastamy. Patrząc z perspektywy historycznej, można powiedzieć, że tamte kongresy ugruntowały potrzebę autonomii, skutecznie sformalizowaną wnioskiem o utworzenie dyscypliny nauki

o mediach w 2011 roku. Kongresy późniejsze: w Poznaniu i Warszawie były emanacją siły młodego, dynamicznego środowiska. Na każdym kongresie Zarząd PTKS przedstawiał swoje zobowiązania, takie jak utworzenie dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach, wsparcie dla ośrodków w uzyskiwaniu uprawnień do nadawania stopni i tytułów naukowych, pozycjonowanie czasopism medioznawczych, stworzenie platformy działań dla młodych badaczy, poszerzenie paradygmatu dyscypliny (co stało się w 2018 roku), utworzenie komitetu naukowego PAN.

► **Tytuł tegorocznego Kongresu brzmi: „Media w erze platform, algorytmów i danych”. Czy te zjawiska najtrafniej opisują specyfikę współczesnych mediów?**

Tytuły kongresów zawsze związane są z najważniejszymi problemami badawczymi dyscypliny. Jedynie kongres lubelski pt. „Autonomia nauki o komunikowaniu” miał odrębny charakter, poprzedzał złożenie wniosku o uwzględnienie dyscypliny w polskiej klasyfikacji dziedzin i dyscyplin naukowych. W pewnym sensie tematy kongresów obrazują ewolucję samego przedmiotu badań. Na przykład IV Kongres „Komunikowanie społeczne w dobie nowych technologii” stanowi dzisiaj ciekawy punkt odniesienia do hasła tegorocznego Kongresu, zawierającego kluczowe kategorie dla próby określenia relacji mediów i społeczeństwa wobec zjawisk, które zdeterminowały sens i jakość komunikacji.

► **Na ile wojna na Ukrainie, zwłaszcza jej propagandowy wymiar, może mieć wpływ na debatę o współczesnych sposobach komunikacji?**

Debaty o sposobach komunikowania się muszą być lokowane w kontekście wydarzeń politycznych, społecznych, ekonomicznych i kulturalnych. Mówimy o tym, co z punktu widzenia odbiorców jest istotne i aktualne, lokalnie lub globalnie. Wojna na Ukrainie, a wcześniej pandemia COVID-19 wpłynęły na rzeczywistość i medialny obraz świata. Okazało się, że nie jesteśmy przygotowani do krytycznego odbioru mediów, nie rozpoznajemy manipulacji na żadnym poziomie komunikacji, z trudem odróżniamy przekaz propagandowy, nie potrafimy selekcjonować i weryfikować informacji. Pytanie, dlaczego tak się stało, w którym momencie zawiodły schematy edukacji w zakresie funkcji mediów, stanowi podstawę dyskusji teoretyków i praktyków. Relatywnie szybko zdiagnozowane zostały problemy dezinformacji i propagandy, co wywołało refleksję nad koniecznością przywrócenia wiarygodności wszystkim elementom procesów komunikacji.

► **W czasie kongresów spotykają się nie tylko najwybitniejsi medioznawcy, ale także naukowcy z obszarów socjologii, politologii, filozofii, językoznawstwa i innych nauk. W jaki sposób wpływa to na dyskurs o współczesnych mediach i komunikacyjnych zjawiskach?**

Multigenetyczność dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach, wzmocniona poszerzeniem jej paradygmatu do obecnego brzmienia, jest przede wszystkim szansą na wieloaspektową analizę przedmiotów badań. W obrębie dziedziny nauk społecznych można mówić o wspólnej lub podobnej metodologii, co stanowi dobrą podstawę porozumienia medioznawców, politologów, so-

cjologów, psychologów, pedagogów, ekonomistów, prawników. Jednocześnie media i komunikacja społeczna są przedmiotami badań językoznawców, literaturoznawców, historyków, filozofów, którzy proponują właściwe sobie, a okazuje się – przydatne medioznawcom teorie i narzędzia, podkreślające wyjątkową rolę mediów we współczesnym świecie.

► **Kongresową tradycją jest zapraszanie wybitnych badaczy w roli keynote speakerów. W tym roku są to profesorowie: Graham Murdock i Göran Bolin. Skąd taki wybór?**

Gośćmi tegorocznego Kongresu są wybitni badacze problematyki określonej w tytule wydarzenia. Graham Murdock jako socjolog i komunikolog zajmuje się mediatyzacją sfery publicznej, organizacją współczesnych systemów komunikowania. Jego dorobek publikacyjny i zaangażowanie w międzynarodowe projekty badawcze zostały docenione przez między innymi wybór na wiceprezesa The International Association for Media and Communication Research i członkostwo w Academia Europea. Göran Bolin jest szwedzkim uczonym, którego prace medioznawcze są powszechnie dyskutowane w kontekście procesów mediatyzacji i kultury nowych mediów. W 2020 roku został doktorem honorowym Uniwersytetu w Tartu w uznaniu naukowej wartości interdyscyplinarnych badań statusu mediów i dziennikarstwa. Jesteśmy zaszczyceni, że profesor Murdock i profesor Bolin przyjęli zaproszenie na Kongres.

► **Jednym z istotnych problemów jest brak systematycznej edukacji medialnej. W jaki sposób Kongres PTKS może się**

Profesor dr hab. Iwona Hofman

Profesor nauk humanistycznych, reprezentująca dyscyplinę nauki o komunikacji społecznej i mediach. W latach 2016–2019 dziekan Wydziału Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, od 1 października 2019 roku dyrektor Instytutu Nauk o Komunikacji Społecznej i Mediach oraz przewodnicząca Rady Dyscypliny; kierownik Katedry Dziennikarstwa i Pracowni Badań nad Instytutem Literackim w Paryżu. W latach 2012–2018 profesor Uniwersytetu św. Cyryla i Metodego w Trnavie. Prowadzi badania w zakresie publicystyki i myśli politycznej polskiej emigracji po 1945 roku, skoncentrowane na dorobku Jerzego Giedroycia i „Kultury”. W kręgu zainteresowań naukowych wyróżnia ponadto problemy współczesnego dziennikarstwa, związki mediów z polityką, teorię gatunków dziennikarskich. Jest autorką 10 monografii i około 150 artykułów naukowych, redaktorką ponad 30 monografii, w tym prestiżowej serii „Współczesne Media”. Pełni wiele funkcji honorowych i społecznych, w tym: prezesa Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej, przewodniczącej Rady Towarzystw Nauk przy Prezydium PAN, członka Prezydium Komitetu Nauk Politycznych PAN. Jest członkinią Rady Doskonałości Naukowej. Przewodniczy Komitetowi Nauk o Komunikacji Społecznej i Mediach PAN oraz Kapitulie Stypendium im. Leopolda Ungera i Kapitulie Nagrody im. Karola Jakubowicza. Pełni funkcję sekretarza Kapituły Nagrody im. Jerzego Giedroycia. W roku 2010 uzyskała tytuł Kobiety Roku w kategorii nauka przyznawany przez Kongres Kobiet. W 2021 roku otrzymała tytuł Ambasadora Wschodu. Została odznaczona m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Prezydenta Miasta Lublina. Jest laureatką konkursu „Bene Meritus Terrae Lublinensi”.

wpisać w taką edukacyjną i popularyzatorską funkcję?

Obecnie przed badaczami wszystkich dziedzin nauki stawiane są zadania, które mają wykazać społeczną użyteczność nauki oraz przydatność rezultatów badań dla rozwoju społeczeństw, a w konsekwencji – utwierdzić rządzących w przekonaniu, że finansowanie badań jest najkrótszą drogą do jakościowych zmian gospodarczych i społecznych. Jako badacze uczymy się zasad upowszechniania nauki, dystrybucji wiedzy, wzmocnienia widoczności medialnej problemów naukowych. Temu służy między innymi inicjatywa Polskiej Akademii Nauk, to jest Karta Popularyzatora Nauki, przyjęta w 2021 roku przez większość uniwersytetów w Polsce. Uważam, że medioznawcy i komunikolodzy, mając świadomość potencjału mediów w zakresie propagowania wiedzy, nie czekali na próby systemowego rozwiązania problemu. Wszystkie kongresy PTKS, konferencje, seminaria i inne wydarzenia były i są nastawione na popularyzowanie efektów nauko-

wych. Wszystkie kongresy miały też odpowiednio wyprofilowane relacje z odbiorcami zewnętrznymi, na przykład z towarzystwami naukowymi, studentami, młodzieżą szkolną. W ten sposób był także realizowany jeden z postulatów edukacji medialnej.

► **W erze manipulacji i dezinformacji coraz częściej słyhać hasło „Posłuchajmy naukowców”, chociażby w kontekście pandemii czy kryzysu klimatycznego. Dlaczego powinniśmy słuchać naukowców i jaką komunikacyjną rolę mają oni do odegrania?**

Człowiek ma naturalną potrzebę poszukiwania prawdy lub, mówiąc mniej patetycznie, wiedzy o faktach i zjawiskach, które rozpoznaje jako ważne i mające wpływ na życie. Wiele osób w świecie, podczas pandemii COVID-19, szukało informacji w wypowiedziach naukowców, w głosach ekspertów, w biuletynach zespołów badawczych. Nie mniej osób poddawało się magii przepowiedni, stadnie podążało za pogłoskami i komentarzami narzucającymi

sposób interpretacji w bańkach informacyjnych. Baumanowski „pęknięty świat” był tu bardzo widoczny! Naukowców służyć należy z pragmatycznych powodów: żeby relatywnie szybko zrozumieć sytuację, problemy i zjawiska. Wiedzy o tym dostarczają media, ale najważniejsze jest zrozumienie, gdyż umożliwia ono racjonalną ocenę rzeczywistości, bez której trudno mówić o życiowym dobrostanie. W natłoku i chaosie informacji zaczynamy rozumieć, że popularyzowanie nauki może stanowić fundament zmiany społecznej, polegającej na przywróceniu zaufania, odtworzeniu kodu kulturowego i systemu wartości. Coraz częściej, przez pryzmat tej powinności, definiują swoją misję nadawcy i dziennikarze.

► **Dziękuję za rozmowę.**

dr Beata Czechowska-Derkacz specjalistka PR ds. promocji badań naukowych Instytut Mediów, Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego